

Gustav Pedersen Hagström

I Them Kirkebog kan man den 22. februar 1732 læse følgende:

"Gustavid Pedersen Begravet, som blev halshugget straks overfor Virklund Banke, fordi han havde med sin Hirtsfenger givet Thomas Jensen sit Banesaar".

Gustav Pedersen Hagströms skæbne har sin baggrund i den Store Nordiske Krig (1700-1720).

Den 28. oktober 1709 erklærede Danmark krig mod Sverige, og kort efter gik danske tropper i land ved Råå i Skåne. Svenskerne trak sig imidlertid tilbage, og danskerne kunne nu besætte hele Skåne og Blekinge med undtagelse af Malmø og Landskrona.

I 1710 lykkedes det svenskerne at etablere en hær, der var den danske overlegen i antal, og under Magnus Stenbocks ledelse gik svenskerne mod den danske hovedstyrke ved Helsingborg.

Slaget ved Helsingborg stod den 10. marts, hvor svenskerne besejrede danskerne, efter at et uforsigtigt modangreb havde bragt forvirring i de danske rækker. Nederlaget var betydeligt, og danskerne måtte herefter trække hæren tilbage til Sjælland.

På trods af pesten, der hærgede landet, lykkedes det imidlertid danskerne at samle en ny stor hær, der herefter blev sat ind på den sydlige front mod de svenske besiddelser i Nordtyskland. I september 1712 landsattes en svensk undsætningshær ved Stralsund.

Efter overførslen afbrød den danske flåde de svenske forsyninger, og nu stod den svenske hær under Magnus Stenbock i en vanskelig situation. Fra øst var svenskerne presset af den russisk-sachsiske hær, og mod vest stod den danske hær. Stenbock valgte at gå mod vest, og den 20. december 1712 mødtes de svenske og de danske styrker ved byen Gadebush.

Svenskerne angreb, mens danskerne var ved at omrokere deres stillinger, og der bredte sig hurtig stor forvirring blandt danskerne, der led et alvorligt nederlag og måtte trække sig tilbage. Svenskerne stod imidlertid stadig i en trængt position.

Magnus Stenbock valgte at fortsætte mod Danmark i et forsøg på at erobre Jylland. Ved årsskiftet 1712/13 gik svenskerne ind i Holsten, og den 9. januar hærgede de byen Altona.

Svenskerne blev dog hurtigt trængt, og søgte derfor ind på den gottorpske fæstning Tønning. Frederik IV lod fæstningen belejre, og efter tre måneders belejring overgav hele den svenske styrke på mere end 10.000 mand sig den 13. maj 1713.

I modsætning til sin svenske fætter, Karl XII, deltog Frederik IV ikke meget i krigens felttog, men her i sejrens stund, hvor den svenske hær under Magnus Stenbocks ledelse kapitulerede i Tønning, måtte kongen dog selv være til stede.

Billedet viser Steinbock, som overrækker kongen sit våben, inden han blev sendt i dansk krigsfangenskab, hvor han døde 4 år efter.

De svenske krigsfanger blev delt i to grupper. Den ene gruppe skulle fordeles på Fyn og den anden i Jylland. Knud Kermit Nielsen har på sin hjemmeside en afskrift af breve til amtmanden i Skanderborg Aakier amter 1661-1799. Her kan man bl.a. læse:

661: dateret 26. februar 1717

Fra Amtmanden, Skanderborg Slot - til Provster og Præsterne i Gjern Herred. Da Kongen ønsker, at vide hvor mange, af de i Amtet værende Krigsfanger, der i 1715 blev forlagt, endnu virkelig er tilstede, bedes oplyst hvor mange og navne på dem der er leveret fra Århus, og om de endnu er der, eller hvor de i givet fald er henne.

671: dateret 27. marts 1717

Fra Seidelin m fl, Skanderborg [se tidligere]. Henviser til Amtmandens brev ang de Svenske Krigsfanger.

Fruering Sogn: Carl Johan Mannerheim, var i Præstegården, men efter et ærinde i Horsens kom han ikke tilbage. Præsten mener han er med en Lybsk Købmand. Hans Smid var tildelt Sognepræsten og Præsten i Blegind, men forsvandt, så vidt vides til Horsens.

Blegind Sogn: Erich Brasch tiener Sognepræsten. Jonas Olufsen tiener Mogens Andersen.

Dover Sogn: Gustav Hagström i Svejstrup Præstegård. Bendt Hammer og Johan Green begge i Hemstok. Niels Olufsen arbejder hos Niels Poulsen i Nygård.

Venge Sogn: Andreas Rode og Jens Lache begge i Vengegård.

Gustav Pedersen Hagström var altså en svensk krigsfange der tjente i Svejstrup Præstegård i Dover sogn. Dover sogn ligger mellem Ry og Skanderborg og hører ind under Hjemlev herred i Skanderborg amt.

S. P. Petersen har i Østjydske Hjemstavn 1949 beskrevet at Gustav Pedersen Hagström først tjente 2 år hos overfoster J. H. Ritter på Vengegård - det nuværende Sophiendal. Ritter administrerede statens jagt og skovvæsen nord for Kolding (førster = skovridder).

Sophiendal er en herregård i Veng Sogn i Skanderborg Kommune. Gården ligger 12 km nord for Skanderborg ad vejen mod Låsby, i Søhøjlandet. Hovedbygningen fungerer i dag som hotel.

Sophiendal er resterne af det gamle Veng Kloster, der har ligget i tilknytning til Veng Kirke lige syd for Sophiendals have. I 1168 flytter munkene imidlertid herfra for i stedet at grundlægge Øm Kloster. I Veng opstår i stedet for det nedlagte kloster nu en hovedgård, som indtil 1768 hed "Venggaard". Gården nævnes allerede i 1236. Gården hørte under Øm Kloster indtil reformationen, hvor den indlemmes i krongodset under Skanderborg Slot og Skanderborg Rytterdistrikt.

Efter de 2 år på Vengegård kom Gustav til Svejstrup Præstegård hvor han tjente i yderligere 3 år. I Svejstrup Præstegård tjente også Anne Johansdatter. Hun giftede sig den 10. september 1719 med Gustav Pedersen Hagström. De flyttede først til Svejstrup Mark, hvor deres første barn Ellen blev født. Ellens dåb kan findes under den 2. november 1719 i Dover sogns kirkebog.

Kort tid efter bliver Gustav Pedersen Hagström ansat som kongelig skovfoged i Them skovene og flytter til Lysbro i Linå sogn. Linå sogn ligger vest for Silkeborg og hører under Gjern herred, Skanderborg amt. At Gustav har fået denne gode stilling kan han muligvis takke overfoster J. H. Ritter for. Selvom embedet som skovfoged skulle sikre ham og hans familie økonomisk så fik han en del gæld i de ca. 10 år han boede i Lysbro.

I Lysbro får Gustav og Anne yderligere 5 børn:

Mette Gustavsdatter	døbt: 22. februar 1722
Peder Gustavsen	døbt: 11. marts 1724
Jens Gustavsen	døbt: 1. september 1726
Johan Gustavsen	døbt: 28. november 1728
Søren Gustavsen	døbt: 15. juli 1731

Lige inden det sidste barn fødes, midt i sommeren 1731, opdager Gustav at Virklund bys markmand Thomas Jensen er i gang med at fange mår i skoven. Samtidig ser Gustav at der er fældet flere træer i nærheden.

Måren opholder sig normalt i hule træer om dagen. Når der er en åbning ved træroden så bruger måren denne åbning som indgang og klatrer derefter op inden i det hule træ. Fangstmetoden går nu ud på at tænde et bål nederst i træet så måren bliver kvalt af ild og røg.

En markmand havde ikke tilladelse til at drive jagt og skovhugst. Derfor er Thomas Jensen sikkert klar over at han overtræder loven. Han prøver at blødgøre Gustav, men Gustav forlanger hans økse i pant som bevis for hans overtrædelse af loven. Thomas nægter med ordene: "Gid djævelen partere mig, om I skal få min øksen, så længe der er liv og blod i mig". Enden på bataljen bliver at Gustav trækker sin hirchfænger og bl.a. giver Thomas et åbent sår i nakken.

Gårdfæster Jakob Jakobsen af Virklund og en 11 års dreng overværer hændelsen, som resulterer i at Gustav bliver fængslet i Porthuset i Skanderborg.

Thomas Jensen dør fire dage efter, og hans lig bringes til Them hvor det ligger på kirkegården i en åben grav et par måneder. Thomas Jensen begravnes endelig den 29. september 1731.

Ved rettergangen og de efterfølgende appeller har Gustav ikke lokalbefolkningen med sig. Han er åbenbart ikke særlig vellidt. Det fremgår tydeligt at vidneudsagnene er hadefulde. Måske fordi han var en nidkær skovfoged der ikke så gennem fingrene med ulovlig skovhugst og jagt. Nu skulle han have "tak for sidst". Birkedommer Johannes Snell dømmer Gustav Pedersen Hagström til døden. (*Vidneudsagn fra underrettsdomstolen findes i S. P. Petersens artikel i Østjydske Hjemstavn 1949*).

Sagen gik videre til højesteret hvor den blev behandlet 18. december 1731. Forsvareren, prokurator Mundte, plæderede for frifindelse fordi "den afdøde er funden ved en brændende Stub og med en økse, som han ikke har villet levere fra sig, hvilket han selv have tilstået at have været årsag til hans ulykke, og derfor efter skovforordningen af 1710 dens 27. Artikel ved slig ulykkelig tilfælde måtte have skade for hjemgæld". To stemte for frifindelse men syv stemte for bekræftelse af underrettsdommen. Dommen kendes ikke, fordi dombogen brændte under en af brandene i København, men resultatet kan læses i kirkebogen fra Them. Henrettelsen fandt sted nord for Voldbygård.

Tiden efter højesteretsdommen var hård for Gustavs kone Anne Johansdatter og hendes 6 børn. Søren døde og blev begravet ca. ½ år gammel den 27. januar 1732, og den 24. februar 1732 blev Jens på ca. 5 år begravet. Ved auktionen over huset i Lysbro kom der ialt 50 Rigsdaler og 6 skilling ind. Ved skiftet efter Gustav Pedersen Hagström var der en gæld på 132 Rigsdaler.

Gustav havde i 1726 fæstet et hus i Them sogn, og Anne og børnene flyttede nu dertil. Anne Johansdatter giftede sig igen den 9. maj 1734 med Niels Lauritsen Brøgger.

I fæstebreve 1729-1746 fra Skanderborg Ryttergods kan man læse følgende:

63 (fol 84) dateret 2 Novb 1734.

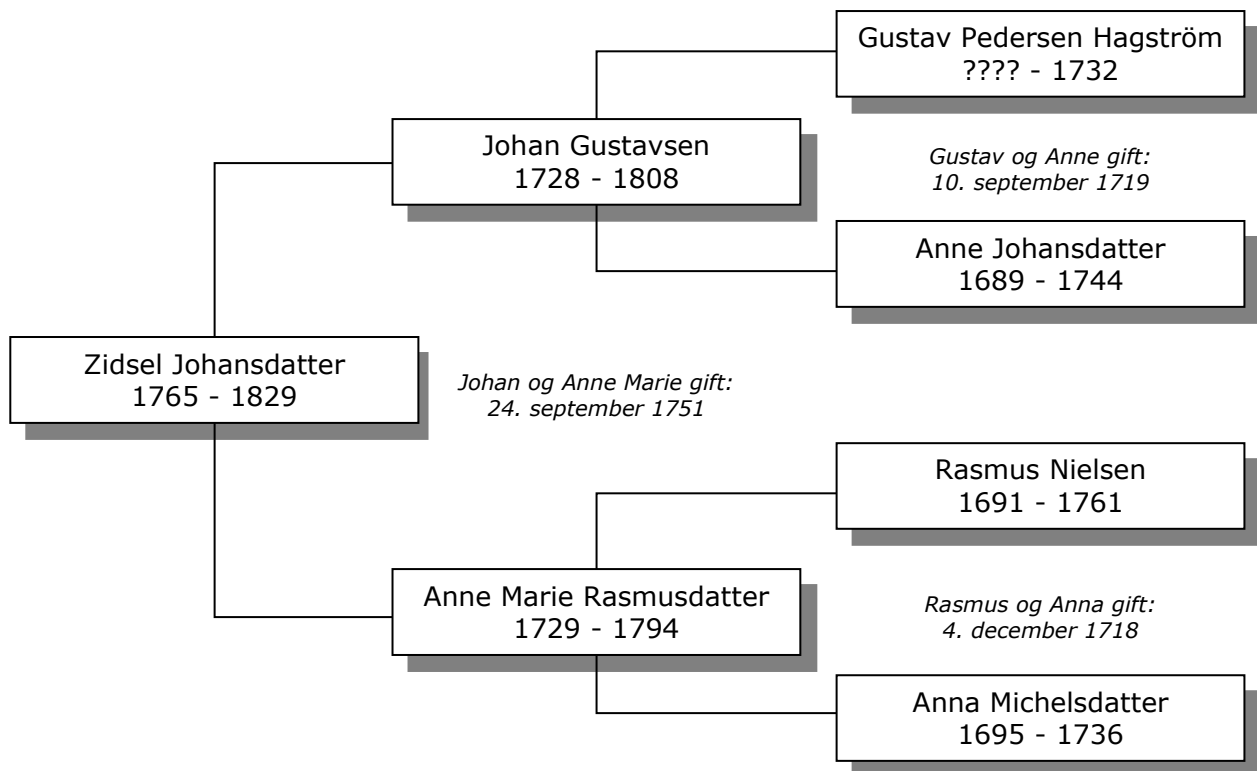
Niels Larsen, Them - forrige Dragon - fæster afgangne Skovfoged Gustav Pedersens efterladte Hus, og dertil af forrige ejere henlagte Toftejord, ægter Enken Anne Johansdatter. Aarlige huspenge 2 Rdr 88 sk og indf 6 Rdr. Huset er 24 fag som han er pligtig at forbedre etc.

Anne Johansdatter havde en søster der var gift med fæstebonden Rasmus Nielsen i Lovdal, Them sogn. Hos dem voksede Ellen Gustavsdatter og Johan Gustavsen op.

Ellen blev gift den 9. september 1748 med sønnen i gården Niels Rasmussen.

Johan giftede sig den 24. september 1751 med en datter fra gården Anne Marie Rasmusdatter og blev fæstegårdmand i Tømmerby. Johan og Anne Marie fik 7 børn hvoraf 2 døde som spæde.

En af de overlevende børn Zidse Johansdatter er en 2 x tip oldemor til min mor Johanne Albertine Kastrup Jørgensen gift med Valdemar Kjæhr Friismose.

Zidse Johansdatter giftede sig i 1785 med Anders Nielsen Glød. De fik en datter Ane Marie Andersdatter der i 1817 giftede sig med Niels Nielsen. Deres datter Mariane Nielsdatter giftede sig i 1857 med Magnus Egert Heinrich Rix. Datteren Oline Marie Rix giftede sig i 1886 med Johannes Rudolph Bischoff. Deres datter Louise Rix Bischoff giftede sig i 1917 med Einar Evald Valdemar Jørgensen og i 1922 fødtes Johanne Albertine Kastrup Jørgensen.

Kilder: Websider - <http://www.kkermit.dk/> <http://www.milhist.dk/>
<http://da.wikipedia.org/> <http://www.denstoredanske.dk/>

Artikler - S. P. Petersen: *Fra Thems sogns skove* (Østjydske Hjemstavn 1949)